

Rizikové a ochranné
faktory

Teorie resilience

Raný vývoj dítěte a vliv
na jeho vývoj a chování

	Rizikové faktory	Protektivní faktory
I N D I V I D U Á L N Í	Komplikované těhotenství a porod Neurologické problémy Raný deprivanční syndrom Psychické trauma	Pozitivní temperament Odolný neurobiologický systém
	Raná poškození CNS, ADHD, neklid, impulzivita, poruchy koncentrace Zvýšená pohotovost k agresi Nedostatečná sebekontrola Zvýšená potřeba extrémních zážitků Emoční labilita	Prosociální orientace Pozitivní sebepojetí, sebekontrola Smysl pro humor Pozitivní orientace do budoucnosti Emoční stabilita Frustrační tolerance
	Mužské pohlaví	Ženské pohlaví
	Rizikové chování Expozice mediálnímu násilí	Intolerantní postoj k delikvenci Hodnotový systém, úroveň morálky
	Nízká úroveň kognitivních dispozic a potencialit k učení, jazyková bariéra, sociální nezralost	Kognitivní potenciál Komunikační dovednosti
	Nízká schopnost empatie	Empatie a citlivost k druhým

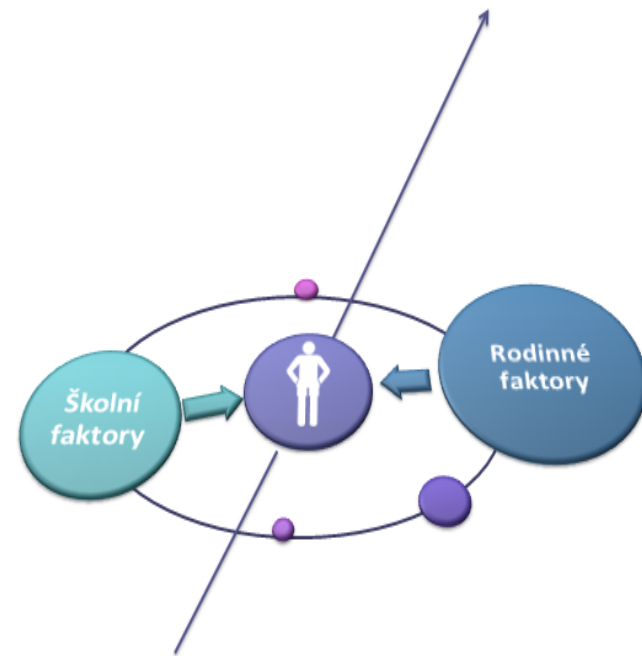
	Rizikové faktory	Protektivní faktory
R O D I N N Ý S Y S T É M	Slabá nebo chybějící vazba (attachment) Negativní emoční vztah rodič – dítě (odmítání)	Jistá vazba (attachment) Pozitivní akceptující vztah rodič – dítě Pečující klíčová osoba
	Trestající, laxní nebo nekonzistentní disciplína Nízká supervize a participace Život v sociálně vyloučené lokalitě	Přiměřená rodičovská supervize Důsledná disciplína s jasnými pravidly
	Dlouhodobý rodinný konflikt	Manželská opora Funkční komunikační systém
	Nestabilita rodinného prostředí Separace od rodičů, úmrtí Nedostatečně diferencované role	Rodičovská participace a pozitivní hodnocení Jasně vymezení rolí
	Nízký SES, chudoba, nezaměstnanost Kriminální chování, závislosti,	Vřelá emoční a podporující výchova

	Rizikové faktory	Protektivní faktory
ŠKOLA	Problematický vztah ke škole, nízká motivace, slabý školní výkon	Vysoká hodnota vzdělání, závazek ke škole
	Opakovaný neúspěch Syndrom naučené bezmocnosti Nepodporující učitel Vyčlenění z kolektivu spolužáků	Úspěch, uznání a účast v aktivitách Prožívání školy jako akceptující a smysluplné Podporující učitel
VRSTEVNÍCI	Role odmítaného Oslabené sociální vazby Nevhodné trávení volného času, nuda Delikventní vrstevníci Členství v gangu	Přátelské vztahy s vrstevníky (zapojení v aktivitách)
KOMUNITA	Restriktivně a negativně formulované právní i neformální očekávání chování Kriminalita a drogy v okolí Špatné životní prostředí	Existence a dostupnost sociální opory Dovednost mobilizace zdrojů sociální sítě

Resilience („odolnost“)

Schopnost jedinců, navzdory vystavení nepříznivým individuálním či sociálním okolnostem, směřovat k využívání zdrojů zdraví, včetně využívání příležitostí zažít zkušenost životní spokojenosti,

jednak schopnost rodiny, komunity a kultury tyto zdroje zdraví a příležitosti k prožívání životní spokojenosti jedinci poskytnout způsobem pro danou kulturu přiléhajícím.

Resilience - charakteristika

- Má **dynamickou** povahu v tom smyslu, že nikdo není obdařen absolutní odolností, ale že jde o víceúrovňový jev, který se liší:
  - interindividuálně,
  - situačně,
  - nachází svůj zdroj jednak v jedinci, jednak v sociálním kontextu,
  - podléhá vývoji stejně jako jiné charakteristiky

Citová vazba (attachment)

- připoutání, přimknutí, citová vazba, citové pouto či přilnutí, attachment
- hypotetický konstrukt vyjadřující „trvalé emoční pouto, charakterizované potřebou vyhledávat a udržovat blízkost s určitou osobou, zejména v podmínkách stresu
- **klíčová osoba** bývá vnímána jako moudřejší a silnější a nedá se jednoduše nahradit jinou
- biologická funkce vazby: ochrana, její zformování je jedním z předpokladů přežití a zdravého vývoje jedince
- jak efektivní je ochrana a emoční podpora, závisí od kvality vazbových interakcí potažmo citové vazby
- (Bowlby, J. 1982)

Kategorie
organizovaných
způsobů
zvládnání v
situacích
emocionální
zátěže

- Jistá citová vazba
- Vyhýbavá citová vazba
- Nejistá citová vazba odmítavá (ambivalentní)
- Dezorganizovaná citová vazba

Charakteristika jisté vazby

JAKO DÍTĚ

1. Schopnost separace od rodiče
2. Hledání podpory rodiče, v případě nejistoty, strachu.
3. Návrat rodiče je provázen pozitivními emocemi.
4. Preference rodiče před cizími osobami.

JAKO DOSPĚLÝ

1. Dlouhodobé důvěrné vztahy.
2. Sklon ke zdravému sebevědomí.
3. Sdílení pocitů s přáteli a partnerem přináší příjemné pocity.
4. Vyhledávání sociální podpory.

Důsledky narušení vazby a možné souvislosti s rozvojem PCHE

- nejistá citová vazba představuje určitá rizika a zvýšenou možnost selhávání
- pojí se s méně efektivní emocionální regulací, nižší sociální adaptací a s psychickými poruchami
- hospitalizmus - u dětí s dlouhodobou zkušeností institucionální péče shodné specifické projevy chování a prožívání jako důsledky absence či narušení vazby

Důsledky narušení vazby a možné souvislosti s rozvojem PCHE

- dítě vulnerabilní vůči psychopatologickým vlivům
- poruchové a agresivní chování (Lyons-Ruth ,1996)
- chybí **konzistentní strategie zvládnání zátěže**(Greenberg, M. T., Speltz M. L., De Klyen,M. 1993)
- významné vztahy vyhýbavého typu citové vazby a dezorganizace s delikvencí a zneužíváním drog v adolescenci (Greenberg, M. T. 1999)
- neexistují specifické přímé vztahy mezi určitým raným typem citové vazby a určitou diagnózou (tj. diferencované vývojové trajektorie)

nejistá citová vazba je důležitým, ale nespécifickým rizikovým faktorem pro některé formy psychopatologie (srov. Greenberg, M. T. 1999; Zeanah, C. H., Scheeringa, M. N., Heller, W. B., Smykes, S. S., Trapani, J. 2004)

Následky
raných
traumatických
událostí (dle
Pöthe, P. 2010)

- závislostní vztah na idealizovaných, odštěpených částech objektu (který je zdrojem traumatizace)
- zaplavení emocemi
- agrese při setkání s traumatickou vzpomínkou (rizikové odehrávání emočních konfliktů)
- sociální izolace
- strach ze separace
- nerozvinutí schopnosti mentalizace - schopnost vžívat se do duševního stavu sebe i druhých lidí, odvíjí se od schopnosti reflektovat vlastní emoční a kognitivní procesy (Fonagy et al . , 1998 in Pöthe, P. 2001)
  - podmiňuje vznik morálního cítění, snižuje motivaci ke kriminálnímu chování a inhibuje agresivní chování
  - úzce souvisí se schopností porozumět významu vlastního chování i chování druhých lidí, zobecnit své zkušenosti a anticipovat následky svého chování (Pöthe, P. 2001)

Potřeby žáků s
problémy v chování
ve vztahu ke škole

Potřeby seberealizace:
nalézt sebenaplnění
a realizovat
vlastní potenciál

Estetické potřeby:
potřeby symetrie, řádu a krásy

Kognitivní potřeby:
potřeby vědět, rozumět a zkoumat

Potřeby uznání:
potřeby dosáhnout úspěchu, být kompetentní,
získat souhlas a uznání

Potřeby sounáležitosti a lásky:
potřeby družít se s ostatními, být přijímán a někam patřit

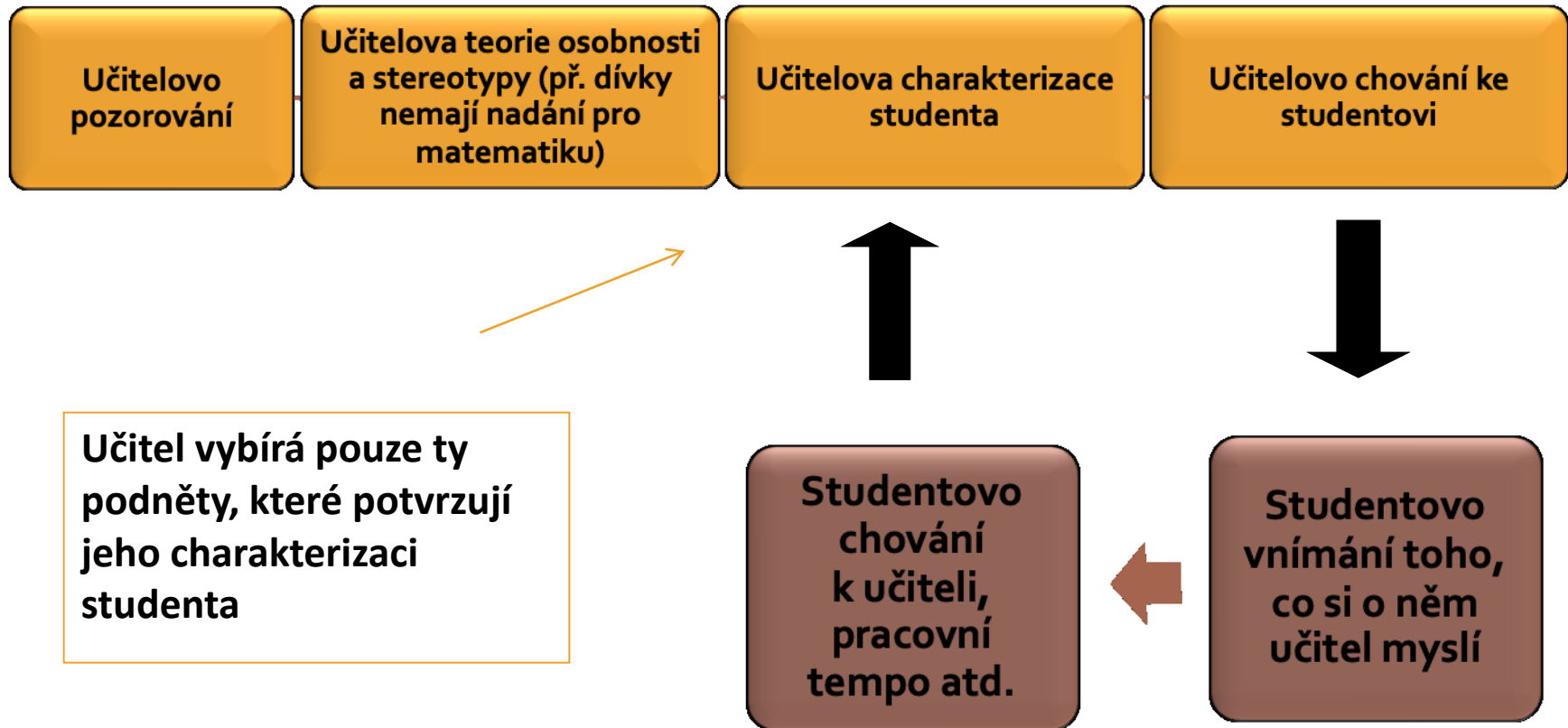
Potřeby bezpečí: cítit se zabezpečen a mimo nebezpečí

Fyziologické potřeby: hlad, žízeň apod.

Protektivní potenciál školy

- **Bezpečné prostředí školy**
- **Víra v potenciál každého žáka, vysoká očekávání**
- **Příležitost zažít úspěch**
(opakovaný neúspěch začne žák připisovat vnitřním, stabilním a globálním příčinám)
- **Kvalitní vazby mezi spolužáky**

Darwin se rozhodl, že u sebe bude mít vždy tužku a blok, když zjistil, že si velmi lehko pamatuje důkazy, které jeho teorii podporovaly, ale velmi lehce zapomíná na důkazy, které jeho teorii vyvracely. I my máme tendenci mít pouze selektivní paměť, pokud se jedná o naše studenty.

Dilemata edukace dětí s poruchou chování

Umíme vnímat odlišné strategie ....???

Základní dilema - inkluze x segregace

Problémové chování →

Společnost

Posilování
Podpora
Provázení

Restrikce
Represe
Resocializace

Kvalita života

Nevnímání odlišností, potřeb

Posilování negativních sociálních vlivů a individuálních dispozic

Vylučování
- střídání
škol

Zkušenost
nepřijetí,
odmítnutí

Odmítání
školy, rozvoj
poruchy
chování

Kriminalita

Ústavní výchova, sociální exkluze

Reflexe potřeb - výchozí podmínka 3P intervence

